

*Pregledni članak/
Review paper*
Prihvaćeno: 9.1.2017.

Tomislav Seletković,
Osnovna škola kralja Tomislava, Zagreb
tseletko@yahoo.com

OBRAZOVNI STANDARDI U UMJETNIČKOM PODRUČJU KURIKULUMA

Sažetak: *U radu se razmatra odnos obrazovnih standarda u tradicionalnom i suvremenom kontekstu umjetničkog područja kurikulumu u općeobrazovnim školama. Standardima se pristupa na tri razinama: sadržajnoj, izvedbenoj i organizacijskoj. U svakoj od navedenih razina pruža se mogućnost usporedbe različitih koncepata, s pragmatičnim ciljem stvaranja temelja za optimalno učenje i poučavanje. U području standarda sadržaja tematizira se odnos dostupnosti, kvalitete, relevantnosti, prezentiranja, kritičke prosudbe i interdisciplinarnosti. U standardima ishoda polazi se od određenja kompetencija, posebno u hrvatskom odgojno-obrazovnom prostoru te njihovom kontekstualiziranju usmjerenom na održivi razvoj u 21. stoljeću. Cjelokupni okvir prethodnim kategorijama određuje razmatranje standarda resursa, odnosno uvjeta učenja u oblikovanju otvorenih školskih kurikulumu u kojima škola, lokalna zajednica i umjetničke institucije stvaraju dojmive rezultate u obrazovnom i umjetničkom djelovanju.*

Ključne riječi: *ishodi učenja, resursi, standardi sadržaja, STEAM, uvjeti učenja*

1. Uvod

Obrazovni standardi predstavljaju kontrolni mehanizam obrazovnog sustava. U tradicionalnom kontekstu temelje se uglavnom na sadržajima (učenja i poučavanja), a u službi stjecanja primjerenih i učinkovitih kvalifikacija. Suvremeni kurikulumski kontekst širi se na standarde nivoa znanja/postignuća/izvedbe, odnosno kompetencija (*performance standards, output standards*) te standarde resursa, određene sveukupnim uvjetima učenja (Bašić, 2007). U današnjoj školi pogubno je pristupiti jednostrano pitanju standarda tumačeći ih isključivo iz funkcionalističko-pragmatične dimenzije (Palekčić, 2005). Reduciranjem na standarde ishoda naglašava se ekonomska učinkovitost obrazovanja kontrolirana propisanim i mjerljivim ishodi-ma. Rezultat je zanemarivanje konteksta škole, odnosno svih važnih čimbenika koji omogućuju uspješno učenje, poput socijalne interakcije, individualizacije procesa stvaranja pozitivnog ozračja. Emocionalni kanal važan za uspješnu komunikaciju (Jelavić, 2008) posebno se otvara u nastavi umjetničkih predmeta, međutim pripadajuća postignuća, kao i ona u kreativnim aktivnostima, ostaju zanemarena pod pritiskom pragmatičnih, lakše mjerljivih ishoda. U drugi plan pada i, obrazovanju ravnopravna, odgojna dimenzije institucionalne nastave. Teorijski i empirijski okvir mora odgojno-obrazovni sustav sagledati u njegovoj sveukupnosti, a ekonomsko

gledište samo je jedna razina. Evaluirati samo rezultat, a ne i proces, znači zanemariti ulogu učitelja, njegovo stručno znanje, nastavno-metodičke kompetencije, dijagnostičke kompetencije, kao i prostorno-situacijske i razne druge kontekstualne čimbenike koji su vrlo heterogeni i kompleksni za promatranje i evaluaciju. U opasnosti je od (još većeg) minoriziranja i uloga učitelja zbog „izvana“ oblikovanih i evaluiranih standarda. Problem u našem odgojno-obrazovnom prostoru leži u činjenici kako do usklađivanja standarda nije došlo jer su izostali jasni empirijski pokazatelji (Palekčić, 2005) učinkovitog procesa učenja i poučavanja. Takvo što je nužno želimo li se maknuti od sveopćeg malodušja, beskorisnog lamentiranja i niza efemernih reformskih pokušaja.

2. Standardi u umjetničkom području kurikuluma

Umjetnosti u školama predstavljaju jedinstven medij za stjecanje znanja, vještina i sposobnosti pomoću predviđanja, revidiranja, istraživanja, identificiranja alternativa, evaluiranja, rješavanja problema, kolaborativni rad i prihvaćanje uz vrlo visoki stupanj samodiscipline. Standardi u umjetničkom području kurikuluma mogu se promatrati na dvjema razinama: 1. umjetnički odgoj i obrazovanje (*education in Arts*) 2. odgoj i obrazovanje kroz umjetnost (*education through Arts*) (Bamford, 2006). Umjetničko obrazovanje u općeobrazovnim školama obuhvaća poučavanje i učenje, prakse i principa različitih umjetnosti, uz poticanje kreativnosti, inovativnosti, kritičkog mišljenja, kao i razvoja kapaciteta za estetsku prosudbu. Odgoj i obrazovanje kroz umjetnost istu stavlja u službu učenja drugih predmeta ili razvoja generičkih vještina, poput komunikacijskih, socijalnih i metakognitivnih. U vremenu kada se naglašava važnost STEM područja (akronim za znanost, tehnologiju, inženjerstvo i matematiku) u obrazovanju, sve su glasnije inicijative autoriteta poput sir Kena Robinsona, za pridruživanje i umjetnosti u proširenom konceptu nazvanom STEAM (Ridenhour, 2012). Osim činjenice da učenici koji uče umjetnosti ostvaruju bolja akademska postignuća, one im pomažu u razvoju samopouzdanja, razvoju motoričkih vještina te u svakodnevnom rješavanju problema. Kako su umjetnički predmeti u općeobrazovnim školama po određenju odgojni, oblikovanje postavljanju standarda treba pristupiti šire od kruto propisanog kompetencijskog okvira, prema načelima odgojne nastave (Palekčić, 2014) nudeći učenicima mogućnost svladavanja problema i zahtjeva suvremenog svijeta te izgradnji osobnosti. Sadržaje, ishode i uvjete učenja treba razmatrati paralelno, komplementarno i dijalektički u kontekstu konkretne nastave, konkretne škole i konkretnog učenika.

3. Standardi sadržaja

Standardi sadržajaplođ su lokalnog okružja, suvremene kulture i dostupnih resursa. U suvremenom odgojno-obrazovnom kontekstu oni su značajni ne kao cilj, već kao sredstvo razvoja kompetencija. Učinkoviti sadržaji omogućuju: aktivnu praksu, vježbanje i stvaranje u umjetnostima, upoznavanje različitih vidova umjetničkog djelovanja, istraživanje, pisanje i komuniciranje (o) umjetničkim temama te reflek-

sije umjetničkog djela (doživljajne, osjećajne i kognitivne). Svjedočimo kako danas mladi odrastaju u kulturi sveopće digitalizacije te multimedije. Tehnologija se prepoznaje kao ključni alat pospješujući učenje i izražajnost u umjetnostima u različitim digitalnim i elektroničkim medijima. Dostupnosti sadržaja putem *streaminga* i povezivanja socijalnim mrežama znatno dinamizira načine i pristupe učenju. Zabavna industrija danas galopirajući raste i razvija se te vapi za različitim profilima umjetnika i kreativaca, a uloga je škole omogućiti razvoj takvim pojedincima. Postoji sve veći jaz između bogatstva dostupnih multimedijjskih sadržaja s jedne strane te medijske, kulturne pismenosti i razvoja kritičkog mišljenja potrebnog za njihovo utemeljeno vrednovanje s druge strane. Kulturna pismenost opće je poznavanje službenih i neslužbenih normi te sposobnost za korištenje znanja i vještina u diskursu kulturnih područja (Bamford, 2006). Izgraditi sustav uvjerenja na temelju kojih se zauzima stav i rekonceptualiziraju sadržaji (Stelle i sur. 2010), odnosno razviti kritičko mišljenje jedan je od najvažnijih ciljeva obrazovanja. Drugi veliki benefit medijskog opismenjavanja u školi je angažman i inicijativa učenika u području koje im je izrazito zanimljivo (Jacobs, 2010).

Sadržaji važni za djetetov razvoj trebaju anticipirati njegovu povijest, kulturu, kao i socijalno, političko i etičko okruženje te sve raspoložive resurse. Kriteriji po kojima se sadržaje bira njihova je univerzalnost, relevantnost, refleksivnost, drugim riječima ideal je kulturološki relevantan sadržaj (Ladson-Billings, 1995). Svakako je potrebno prodrmati uspavanu javnost provocirajući raspravu na svim razinama o važnim i trajnim sadržajima, o odgovornom i učinkovitom korištenju tehnologije i medija za proširenje mogućih izvora sadržaja te o složenosti sadržaja adekvatna dobi i stupnju znanja učenika (Jacobs, 2010). Stalne promjene u 21. stoljeću čine vrlo zahtjevnim uspostavljanje bilo kakvih čvrstih kanona sadržaja (Bašić, 2007), stoga je jedini put otvoreno i fleksibilno planiranje odgoja i obrazovanja pa i sadržaja te osposobljenost za cjeloživotno učenje. Škole nužno trebaju učitelje koji mogu uputiti učenike u dobre i loše strane sveopće digitalizacije te im ponuditi okvir unutar kojega mogu djelovati sigurno, znajući da ne rade ništa što bi moglo naškoditi njima ili bilo kome drugome. S druge strane, mlade treba osposobiti da neupitno digitalno znanje kanaliziraju prema razvoju kompetencija, nužnih u današnjoj globalnoj ekonomiji. U prilog kritičkom promišljanju uloge medija Thoman (2001) je kreirala pitanja za učenike kao što su: „Tko je autor sadržaja?, Koja je njegova svrha?, Kojoj populaciji je namijenjen? Koje su vrijednosti životni stilovi i stavovi uključeni ili isključeni iz sadržaja i zašto? Gdje mogu dobiti dodatne informacije, drugačije perspektive ili provjeriti informacije? Na koji način mogu iskoristiti informacije? “ Istraživanja su pokazala da učenici, koji su prošli kolegije medijske pismenosti, „medijski tekst“, (ali i subtekst) gledaju sasvim drugim očima. Kao završnu preporuku, i u našim školama, ističemo implementiranje medijske pismenosti u sve školske predmete, uz nužnu prethodnu edukaciju učitelja.

Kako umjetnička djela reflektiraju promjene koncepata i korištenja resursa, sadržaj učenja u umjetničkom području može provocirati nove ideje i postavljati nove prioritete u umjetnosti te poticati djelovanje u umjetničkom području na nove i ne-

procjenjive načine. U pogledu umjetničkih sadržaja stalna je diskusija što predstavlja umjetnost danas, a u obrazovnom koji su sadržaji uistinu umjetnički relevantni i s kojima i na kojima vrijedi učiti i poučavati. Drugim riječima, u kojem omjeru to treba biti klasična, a u kojoj tradicijska ili popularna umjetnost. A važna je i osnova - stvara li se, doživljava, razumije i vrednuje umjetnost ili se promatraju i njezine socijalne implikacije (Hofmann Davis, 2008). Umjetničko-kulturni kurikulumi povezuju individualnu kulturu i kulturu zajednice s kulturom čovječanstva. Umjetnička djela i procesi biraju se i proučavaju kako bi se rasvijetlila paradigma međusobne povezanosti. Također prisutna je tendencija integriranja umjetničkih sadržaja u neumjetničke predmete i obrnuto (npr. usporedbe pojmova proporcija u umjetničkom djelu i znanosti). Princip integriranja i interdisciplinarnosti učenicima je zanimljiviji od tradicionalnog zatvorenog predmetnog sustava, a učinci su trajnija i kvalitetnija znanja (Dobrota, 2012).

U hrvatskom odgojno-obrazovnom prostoru naznake programske slobode i rastećenja nudi Nastavni plan i program (2006.) omogućujući uvođenje sadržaja prema izboru nastavnika i učenika, posebno naglašeno u nastavi Glazbene kulture. U programu nastave Likovne kulture postoji distinkcija između obveznih i izbornih tema. Pristup umjetničkim sadržajima u svrhu ostvarivanja ciljeva značajno je različit u dva predmeta umjetničkog područja. Dok je u likovnoj umjetnosti umjetničko djelo u „funkciji ilustracije likovnog problema“ koji učenici rješavaju, razrađuju i kreiraju razvijajući likovnu pismenost, u Glazbenoj kulturi umjetničko djelo svrha je samo po sebi. Cilj je nastave Glazbene kulture recepcija umjetničkog djela te stvaranje „kompetentnog poznavatelja glazbe“. Paralelno svjedočimo i relativiziranju važnosti sadržaja suvremene kulture u predmetu, npr. popularne glazbe. Rojko (2005: 10) smatra kako „učenike nije potrebno učiti njihovoj glazbi“ jer im je bliska te je „uzimaju onakvom kakva je.“ Isti autor niječe bilo kakvu mogućnost međupredmetnog povezivanja jer dubljih veza između glazbe i drugih umjetnosti nema. Društveni i povijesni kontekst, smatra Rojko, ne može nas približiti razumijevanju umjetničkog djela, ono se može tumačiti isključivo iz sebe samog. Iz navedenog se mogu iščitati smjernice *estetskog formalizma* (Hanslick, 1986) po kojem se povezuje slušno iskustvo i spoznaje o glazbenoj sintaksi u kanonskim ostvarenjima klasične glazbe u svrhu odgoja ukusa. Međutim, suvremeno učenje i poučavanje ipak ide korak (pa čak i nekoliko njih) dalje usmjeravajući i potičući na pluralizam sadržaja, kako klasičnih kanona, tako i tradicijske te suvremene kulture. Čovjek konstruira glazbeno i umjetničko znanje na način kako konstruira kulturni identitet i ima moć povezati ljude različitih kultura (Patel, 2003).

Nacionalni okvirni kurikulum prvi je dokument koji donosi zajednički okvir umjetničkom području pridružujući glazbenoj i vizualnoj umjetnosti, i druge (filmsku, dramsku te umjetnost pokreta i plesa) zastupljene u integriranim sadržajima. Dokument, premda sadrži dosta manjkavosti (za detalje pogledati poglavlje o standardima ishoda), predstavlja podršku procesu učenja te anticipira aktualne težnje odgoja i obrazovanja podržavajući sadržaje i aktivnosti u službi „oblikovanja cjelovitog identiteta učenika, jačanju integriteta i samopoštovanja te stvaranju kulturne i

ekološke svijesti“ (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010: 182). Jasno je naglašeno kako umjetničke aktivnosti omogućuju istraživanje i otvaranje dijaloga s drugim i drugačijim sadržajima, ljudima i kulturama. U konačnici, učenici se trebaju otvoriti i prema umjetničkim sadržajima u široj društvenoj zajednici te ih povezivati međusobno, ali i s drugim područjima (kreativnih) ljudskih djelatnosti.

Relevantnost sadržaja danas više ne mogu pratiti tradicionalni udžbenici ograničeni statičnom strukturom – formom i sadržajem. U praksi danas susrećemo digitalne udžbenike s više ili manje istaknutim multimedijским sadržajem. Starija generacija digitalnih udžbenika podrazumijeva inačicu teksta (uglavnom) u PDF formatu (Domović, 2012). Multimedijски udžbenik po uzoru na otvorene platforme pruža mogućnost „ažuriranja“ sadržaja i samoregulaciju učenja te personalizirani sustav praćenja dostizanja postavljenih ciljeva. Izraženija komunikacija različitim medijima čini prijenos sadržaja bržim i lakšim (Vidulin-Orbanić i Duraković, 2012). Naravno, kao veliki problem još uvijek se može istaknuti nejednak pedagoški standard, glede tehničke opremljenosti škola i osposobljenosti učiteljskog kadra za korištenje multimedije. Eventualni prigovori kako korištenje multimedije pasivizira učenike te da im ne treba ono čime su dovoljno zasićeni u svakodnevnom životu izvan škole nisu utemeljeni, odnosno za njih ne postoje znanstveno utemeljeni dokazi. Činjenica je kako učenicima, „digitalnim domorocima“ multimedija predstavlja svakodnevno okruženje, a tradicionalna učionica zamoran i neinventivan prostor. Dopustiti im da se razvijaju u okruženju na koje su navikli i koje im prirodno odgovara s različitim vrstama podražaja, čini se svakako razumljivijim od sjedenja u redovima i 45-minutnog slušanja.

4. Standardi ishoda

Obrazovni standardi najčešće se poistovjećuju s kompetencijama, ishodima ili postignućima učenja i poučavanja (Bašić, 2007). Ključne kompetencije predstavljaju paket znanja, vještina i stavova potrebnih za osobno ispunjenje i razvoj, kao i aktivno participiranje u društvu današnjice (OECD, 2005). Kompetencije se većinom definiraju u širem smislu. Zbog kontekstualnih čimbenika (situacije, okolnosti) vrlo je složen zadatak precizirati razine ovladavanja kompetencijama. Pri definiranju i opisivanju kompetencija koristi se pristup eksplicitnog opisa ishoda učenja – odnosno onoga što učenik zna, razumije, umije i u kojoj mjeri je svjestan posljedica svojih postupaka. Tradicionalni plan i program u Hrvatskoj do 2006. uglavnom je bio orijentiran na nastavne sadržaje i učitelje, manje na učenike. Učitelj je metodički oblikovao put poučavanja određenog sadržaja i na kraju puta vrednovao opseg naučenog. Konceptualni je začetak kurikulumske pristupa učenju i poučavanja Nastavni plan i program iz 2006. (HNOS) s ipak skromno osmišljenim postignućima u okvirima znanja, vještina, stavova i usvojenih vrijednosti. Sljedeća etapa u razvoju kurikulumske kulture bio je Nacionalni okvirni kurikulum kao uvod u započetu kurikularnu reformu, čiji je tijek, ali i rezultat zbog politikantskih utjecaja, nažalost, još uvijek neizvjestan.

U Nastavnom planu i programu iz 2006. (HNOS) postignuća su postavljena vrlo široko i općenito. U Likovnoj kulturi u svim razredima učenici u nastavnim područjima upoznaju, razlikuju, istražuju, uočavaju i elemente umjetničkog jezika te se u konačnici s istim jezikom i izražavaju, što je vrijedan cilj nastave, ali je kao postignuće preopćenito. Gotovo istovjetnim ponavljanjem iz razreda u razred postignuća zadovoljavaju isključivo formalnu i ni jednu drugu dimenziju. Postignuća nisu stupnjevana, niti je predložena preporučena (zadovoljavajuća) razina, što je u odnosu na suvremenu kurikulumsku strukturu značajan nedostatak. Sukladno navedenom, učitelji nisu imali nikakve smjernice u određivanju elemenata i kriterija evaluacije. U predmetu Glazbena kultura najveća je prednost HNOS-a je otvorenost, kako sadržajna i organizacijska, tako i prema različitostima (uvažavanje individualnih glazbenih sposobnosti). Međutim, osnovni nedostaci u oblikovanju postignuća su: a) vertikalna neusklađenost postignuća razredne i predmetne nastave, b) neambicioznost iskazana postignućima u predmetnoj nastavi, argumentirana nedostatkom vremena za kreativne i stvaralačke aktivnosti, kao i za glazbeno opismenjavanje. Rezultat je paradoksalan. Sukladno postignućima kod učenika u razrednoj nastavi potiče se kreativnost različitim improvizacijama i tonskim slikanjem, dok je kod učenika predmetne nastave aktivnost pjevanja, plesa i sviranja, dovoljna kao aktivnost, pri čemu je uspjeh u razredu relativna kategorija (!!!) uglavnom rekreativnog učinka. Glazbene pojave nije ni potrebno uvježbavati. Nastava, a posebno otvorena, bez visokih zahtjeva i uvažavanja potreba pojedinaca percipira se kao nezanimljiva i anarhična, dok se učiteljevo ponašanje i djelovanje tretiraju kao ravnodušno (Jelavić, 2008).

Umjetničko područje u Nacionalnom okvirnom kurikulumu opisano je prilično općenito, a rezultat nejasan, odnosno nije odgovoreno zašto učenici trebaju učiti umjetnosti. Formulacije poput „osposobiti za razumijevanje umjetnosti, za učenje umjetničkih sadržaja, za razumijevanje sebe i svijeta...“ ili ne polaze od učenika (njegovih interesa, potreba i mogućnosti) ili su suviše neodređene. Ishodi nisu do kraja prilagođeni odgojno-obrazovnim ciklusima učenika, tj. neki nemaju razvojnu komponentu već se većinom u istovjetnom obliku ponavljaju u svim razredima. U razradi ishoda nije razvidna usmjerenost na razvoj generičkih kompetencija, odnosno na osposobljenost za proces organiziranja vlastitog učenja, učinkovito upravljanje vremenom i informacijama. Nije jasno na koji se način promiče aktivno demokratsko građanstvo (npr. koji se suvremeni trendovi u kulturi mladih uvažavaju). Reprodukcijska i prijenos kulturnog nasljeđa u kontekstu razvoja suvremenog društva prilično je uska koncepcija. Danas je potrebno pomoći mladima u osvještavanju pojma kulturnog (i drugih oblika) pluralizama. U kontekstu društvenog i gospodarskog razvitka nisu dotaknuta kulturna dobra i kulturni kapital, izrazito važni segmenti globalnog tržišta.

U oblikovanju ishoda u umjetničkom području skriva se opasnost isticanja samo onih egzaktnih i lakše mjerljivih, no što je s odgojnim ishodima, na koji ih način formulirati i uklopiti u proces. Rješenje je možda postavljanje minimalnih ishoda zajamčenih svakom učeniku i, s druge strane, autonomija učitelja i škole prilagoditi ih i ostvariti u konkretnim uvjetima (Bašić, 2007). Ne mogu i ne smiju jedini kriterij biti razni oblici uniformiranog testiranja jer na taj način svjedočimo ne samo stan-

dardiziranju kompetencija već i duhovnom standardiziranju. Trebamo se zapitati odgajamo li u odgojno-obrazovnom procesu usmjerenom na stjecanje temeljnih kompetencija poslušnog patriota voljnog žrtvovati sebe za više društvene ciljeve koje je netko drugi postavio ili osobu koja je spremna kritički promišljati i aktivno mijenjati društvo u kojem djeluje. Smatram kako je potrebno jasnije formulirati ishode pomoću konstruktivističke prizme. To znači da učeniku prije svega treba omogućiti slobodu izražavanja različitim aktivnostima i medijima poradi razvoja kreativnosti i inovativnosti, pri čemu ne treba biti opterećen hoće li rezultat pripadati domeni „pravog umjetničkog stvaralaštva“. Jedino tako artikuliranim procesom može se razviti kritički odnos prema vlastitom i radu drugih, odnosno promicati estetski razvoj. Učeći jezik umjetnosti, učenici razvijaju specifičnu komunikaciju, koristeći različita izražajna sredstva. Navedeni vid komunikacije i djelovanja učenici mogu koristiti u školi i izvan nje. Mogu ga razvijati tijekom cijelog života, što dokazano ima terapijski učinak (smanjuje stres). Ranije spomenuti koncept odgoja ukusa na tzv. kanonskim djelima u okviru estetskog formalizma preuzak je koncept koji se treba proširiti i na iskustva suvremene kulture i umjetnosti u službi izgrađivanja jasnog i argumentima potkrijepljenog stava prema umjetničkom djelu.

5. Standardi resursa

Standardi resursa predstavljaju korektiv kada su ciljevi učenja u pitanju. Drugim riječima, organizacijski i situacijski uvjeti osiguravaju ostvarivost postavljenih ciljeva učenja i poučavanja (Aldrich, 2000). Sveukupnost uvjeta učenja i poučavanja može se nazvati nastavnom kulturom ili kulturom učenja (Gudjons, 2003). U evaluaciji škole koriste se dva pristupa: a) uvjeti se analiziraju s ciljem unaprjeđenja i modificiranja rada škole na temelju reflektiranja vlastite prakse, b) vrednuje se učinkovitost učenika na ispitima i na tim „lovorikama“ stvara identitet škole. Dva pristupa su komplementarna u suvremenoj kulturi učenja te objedinjuju razine sustava, organizaciju obrazovnog procesa i interakciju, kao osnovu socijalno-konstruktivističkog pojma učenja (Bašić, 2007). Politička perspektiva na razini cijelog odgojno-obrazovnog sustava potiče definiranja strateških ciljeva, prioriteta i aktivnosti. U svim reformskim zahvatima cilj je kreiranje intelektualnog, odnosno djelatnog ljudskog kapitala kao ključnog bogatstva. Izrijeком se naglašava cjeloživotno učenje usmjereno na stjecanje kompetencija kao osnovni princip primjenjiv na svim obrazovnim razinama (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014). Međutim, vrlo rijetko dokumenti, implementirajući elemente standarda, zahvaćaju dublje samu bit – konceptualno određenje procesa, raznolikost obrazovnih potreba i interesa učenika. Stoga je iznimno važna operativna dimenzija, u vidu optimalnog oblikovanja školskog kurikuluma, definiranog kao ukupne aktivnosti škole (Jurić, 2007), s naglašenom organizacijskom perspektivom. Školski kurikulum obuhvaća sve procese učenja i poučavanja, školski menadžment te razvojnu strategiju institucije. Temeljni je kriterij za učinkovitost organizacije i racionaliziranje resursa (Jurčić, 2012). Uspješne škole raspoloživo vrijeme, prostor, ljude i financije uspijevaju staviti pod zajednički nazivnik održivog razvoja, a u skladu sa strategijom dugoročnih ciljeva

odgoja i obrazovanja. Važno je uzeti u obzir spoznaju kako danas ljudski resursi nisu isključivo učitelji, već da sudionici sustava dolaze i izvan škole, a to su roditelji, lokalna zajednica, udruge i razne druge institucije. Svi oni mogu aktivno sudjelovati u donošenju značajnih odluka za budućnost škole (Marsh, 2010). Da bi takvo što bilo ostvarivo, nužno je stvoriti optimalno ozračje, izgrađeno na pozitivnim socijalnim odnosima učitelja, učenika, stručne službe, roditelja i ostalih društvenih partnera (Jurčić, 2012). Sljedeća je važna pretpostavka razvoja školskog kurikulumu stručna osposobljenost učitelja, odgovornog planera, kreatora i realizatora većine predviđenih aktivnosti. Ministarstvo, agencije i instituti u suradnji sa školama trebaju u skladu s aktualnim spoznajama nastalim na temelju istraživanja ponuditi programe učinkovitog stručnog usavršavanja, kao i stručnu podršku školama u razvijanju školskih kurikulumu.

Hrvatski obrazovni sustav u značajnoj mjeri nastavlja tradiciju centraliziranog odlučivanja. Svojevrne pomake prema decentralizaciji i samostalnijem reguliranju uvjeta učenja okvirom školskog kurikulumu omogućili su Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008.) te Nacionalni okvirni kurikulum (2011.). Konceptijski, školski kurikulum još uvijek predstavlja dodatak Nacionalnom kurikulumu i Nastavnom planu i programu s čvrsto strukturiranom satnicom obveznih predmeta. U (pre)malo preostalog slobodnog prostora u satnici školski kurikulum predstavlja svojevrni katalog i plan realizacije izbornih predmeta, dopunske i dodatne nastave, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te različitih projekata. Školski kurikulumi u Hrvatskoj većinom ne odgovaraju na pitanje kako stvoriti uvjete za optimalan razvoj odgovarajući na specifičnosti škole i potrebe učenika (Puzić, 2015). Razlog je nedostatak jasnog metodološkog okvira za planiranje, realizaciju i evaluaciju. Pomak u ovom segmentu ostvaren je zahvaljujući projektu Instituta za društvena istraživanja pod nazivom *Razvoj kurikulumu kulture: osnaživanje škola za implementaciju i razvoj školskog kurikulumu*. U projekt je bilo uključeno 60 škola, a rezultat su kurikulumu sa značajnije konkretiziranim uvjetima učenja prilagođeni posebnostima škola i pojedinaca u njima. Analiza novonastalih kurikulumu upućuje na činjenicu kako kvalitetno osmišljeno umjetničko područje postaje vrlo naglašena komparativna prednost koja se cijeni u lokalnim, ali i širim okvirima. Kao primjer navodim školski kurikulum 2014./2015. OŠ Ivana Cankara u Zagrebu (<http://www.os-icankara.hr>) Iz iskaza učenika uočen je interes za umjetničkim i likovnim izražavanjem, vještina ma prezentiranja, dramatizacijom te razvijanjem osobnog glumačkog i kreativnog izraza. Analizom potreba i interesa određen je cilj u umjetničkom području kurikulumu. Cilj je definiran kao uprizorenje teksta Hansa Kristijana Andersena *Djevojčica sa šibicama* na kajkavskom dijalektu, ovladavanje specifičnom dikcijom i naglascima u dijalektnom izričaju uz razvijanje suradničkog odnosa svih sudionika izvedbe u zajedničkoj prilagodbi zakonitostima scenskog izričaja lutkom. Samoostvarivanje u umjetničkom ozračju i razvijanje u osobnom glumačko-kreativnom izrazu. Ishodi su različiti za učenike razredne i predmetne nastave. Učenici predmetne nastave razvijaju vještinu improvizacije i stvaraju sebi svojstven (osobni) glumački izraz te povezuju tekst sa scenskim pokretom, osvještavaju glasovnu preobrazbu te razvijaju

empatiju i suradnički odnos. Stariji učenici razvijaju kritičko mišljenje, procjenjuju vlastite glumačke interpretacije i interpretacije drugih, dostižu viši stupanj vještine animacije lutke te usklađuju pokrete sa scenskom i zvučnom kulisom. Oni će poučavati mlađe učenike 1. ciklusa (biti mentori). Metodom demonstracije na temelju vlastitog iskustva u stvaranju pomagat će mlađim učenicima s kojima rade zajednički na pojedinim prizorima, kao i razviti komunikacijske sposobnosti prenošenjem iskustava zainteresiranim učenicima - gledateljima koji nisu imali prigodu sudjelovati u stvaranju lutkarskih predstava. Način evaluacije predviđen je kao iskazivanje i razmjena dojmova učenika, roditelja i suradnika za okruglim stolom nakon izvedbe, kao i analiza informacija različitih izvora.

Iz navedenog je razvidno kako umjetničko područje pažljivim planiranjem kurikuluma može utjecati na poboljšanje uvjeta učenja u kreativnom i otvorenom okruženju, naravno, ako su umjetnički predmeti sinkronizirani i ako im je posvećen dovoljan broj sati (Kea European Affairs, 2009). Sadašnja ograničenja i nedostatak administrativne fleksibilnosti limitiraju učenje i poučavanje umjetnosti. Kvalitetno oblikovani uvjeti učenja u umjetničkom području recentnih svjetskih kurikuluma podrazumijevaju snažno partnerstvo škola, umjetničkih organizacija i ustanova. Učitelji, umjetnici i lokalna zajednica dijele odgovornost za kvalitetne programe (Bamford, 2006). Kulturna se partnerstva percipiraju kao podrška umjetničkom obrazovanju i potiču šire razumijevanje i prihvaćanje umjetnosti u zajednici, u kontekstu tradicijske, tzv. visoke i suvremene kulture. Kvalitetan školski kurikulum u umjetničkom području podrazumijeva individualiziran pristup učeniku, timski rad i suradnju u planiranju projekata, fleksibilnu i otvorenu organizacijsku strukturu, podjelu odgovornosti u organizaciji i provedbi, institucionalnu otvorenost škole te detaljnu evaluaciju. Škole bogate umjetničkim aktivnostima obilježavaju kadrovi (naravno, i oni rukovodeći) otvoreni za nove metode ohrabrujući umjetničku praksu i birajući suradnike spremne na kreativno učenje (Davis 2001). Takve škole uklanjaju granice te se otvaraju utjecajima zajednice. Posebno su osjetljive prema marginaliziranim skupinama i promiču njihovo demokratsko participiranje u svim procesima. Škole s kvalitetnim umjetničkim programima koriste javne izvedbe za izgradnju pozitivnog profila škole kao izlog dječjih aktivnosti. Javne izvedbe važne su zbog razvoja sigurnosti i samopouzdanja, pri čemu se ne smije zanemariti proces radi postizanja ciljeva. Kvalitetan kreativan proces koji uključuje preuzimanje rizika, istraživanje i eksperimentiranje, važniji je od samog ishoda izvedbe. Vrijednost procesu raste korištenjem resursa zajednice u organizacijskom i sadržajnom kontekstu.

6. Zaključak

Proces učenja i poučavanja u umjetničkom području kurikuluma danas opterećuju unutrašnji, konceptualni i vanjski, političko-strateški problemi. Još uvijek nije jasno do koje mjere propisivati sadržaje, ishode i uvjete, a što prepustiti školama, učenicima i učiteljima. S druge strane, problem predstavlja i stalno degradiranje umjetničkog rada u školama, posebno vidljivog u broju sati obvezne nastave i statusu izvannastavnih aktivnosti. Najčešće je korišteno rješenje u inozemnim obrazovnim praksama decentra-

liziranje s ciljem oblikovanja istinske „odgojne nastave“, poticanja višestrukih interesa, prilagođene učenicima i specifičnostima škola. Kurikulumi na nacionalnoj razini ne bi trebali ograničavati prostor školskim, autentičnim kurikulumima. U tom kontekstu osobito je značajno prepoznavanje fleksibilne satnice te pružanja mogućnosti učenicima, koji to žele, učenja umjetnosti intenzivnije i ekstenzivnije. Može se ići i korak dalje te ponuditi nove sadržaje, nove predmete i u proces uključiti suradnike - stručnjake i umjetnike izvan škole. Za ostvarivanje navedenih ciljeva nužno je senzibilizirati učitelje i javnost stručno utemeljenim djelovanjem u smjeru STEAM-a, na realnijoj slici umjetničkog obrazovanja, ne kao usiljenog dodvoravanja „uzvišenoj gospođi umjetnosti“, već kao rada s „djetetom kreativcem i umjetnikom“.

Literatura

1. Aldrich, R. (2000). Educational Standards in Historical Perspective. U: Harvey Goldstein & Anthony Heath (ur.), *Educational Standards. Proceedings of the British Academy* (str. 39-56). Oxford: Oxford University Press.
2. Bašić, S. (2007) Nacionalni obrazovni standard – instrument kontroliranja učinkovitosti obrazovnog sustava, unapređivanja kvalitete nastave ili standardiziranja razvoja osobnosti? *Pedagogijska istraživanja*, 4(1): 25-41.
3. Bamford, A (2006) *The Wow Factor, Global research compendium on the impacts of arts in education*. New York: Waxman Munster.
4. Davis, H. (2001). *What works? Evidence-based policy and practice in public services*. Bristol: The Policy Press.
5. Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
6. Domović, D. (2012). *Digitalni udžbenici*. Posjećeno 25. rujna 2016 na http://www.skole.hr/nastavni-materijali/o-materijalima?news_id=7511.
7. Jacobs Hayes, Heidi (2010). *Curriculum 21: Essential Education for a Changing World*. Alexandria VA. ASCD.
8. Jelavić, F. (2008) *Didaktika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
9. Ladson-Billings, G. (1995). Toward a Theory of Culturally Relevant Pedagogy, *American Educational Research Journal*, 35: 465–491.
10. Gudjons, H. (2003). *Frontalunterricht – neu entdeckt Integration in offene Unterrichtsformen*. Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt.
11. Hanslick, E. (1986). *On the Musically Beautiful*. Indianapolis: Hackett.
12. Hofmann Davis (2008). *Why our schools need the arts*. New York: Teachers College, Columbia University.
13. Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učenja*. Zagreb: Recedo.
14. Jurić, V. (2007). Kurikulum suvremene škole. U: V. Previšić (ur.), *Kurikulum. Teorije – Metodologija sadržaj-Struktra* (str. 253-309). Zagreb: Školska knjiga.
15. KEA, (2009). *The Impact of Cululture on Creativity*. Posjećeno 2. listopada. 2016. na <http://www.keanet.eu/docs/impactculturecreativityfull.pdf>

16. Marsch, J.C. (2010). Re-examing the conceptual models for school-based curriculum development. U.H. E. Law (ur.), *Schools as curriculum agencies* (str. 287-297). Rotterdam: Sense Publishers.
17. MZOŠ, (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: MZOŠ.
18. MZOŠ, (2010). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb: MZOŠ.
19. Narodne novine, (2014). *Strategija znanosti, obrazovanja i tehnologije*. Zagreb: NN
20. OECD (2005.). *The definition and selection of key competencies, Executive Summary*. Posjećeno 10. listopada 2016. na www.oecd.org/pisa/35070367.pdf
21. Palekčić, M. (2014). *Kompetencije i nastava: obrazovno-politička i pedagoškijska teorijska perspektiva*. Pedagoškijska istraživanja, 11 (1), 7-26.
22. Patel, A. D. (2003). Language, music, syntax and the brain. *Nature Neuroscience*, 6(7): 674–81.
23. Pužić, S. (2015). Školski kurikulumi u Hrvatskoj: primjeri i iskustva. U: Baranović, B (ur.) *Školski kurikulum: teorijski i praktični aspekti* (str- 63-83). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
24. Ridenhour, G. (2012). *Creating the Ideal School, Sir Ken Robinson Style*. Posjećeno 10. listopada 2016. na
25. <http://steampoweredclassroom.com/creating-the-ideal-school-sir-ken-robinson-style-10>.
26. Rojko, P. (2005). *Metodika glazbene nastave – praksa II. Dio: Slušanje glazbe*. Zagreb: Jakša Zlatar.
27. Stelle J. L. i sur. (2010). *Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje Okvirni sustav kritičkog mišljenja u cjelini nastavnog programa*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
28. Vidulin-Orbanić S. i Duraković L. (2012) *Metodički aspekti obrade muzikoloških sadržaja*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
29. Thoman, E. (2001). *Skills and strategies for media education*. Malibu, CA: Center for Media Literacy.

EDUCATION STANDARDS IN THE ARTS CURRICULUM

Abstract: *This paper discusses about educational standards in traditional and contemporary context of the arts curriculum in public schools. Approach to the standards was presenting in three different ways: content, performance and organisation. In each of these levels are a opportunity for comparison in a different concepts, with a pragmatic goal to create the basis for optimal education. In the content area, standards are thematises in relation of availability, quality, relevance, presentation, critique judgement and interdisciplinarity. Starting point for the performance standards is to define competence, especially in a croatian educational scope and direct contextualization to a sustainable growth. Overall framework of previous categories determines consideration about the resources standards, actually an opportunity-to-learn standards in the school curriculum, in which schools, communities and arts institutions produce impressive results in educational and artistic activities.*

Keywords: *performance standards, educational resources, content standards, STEAM, conditions of learning.*